

Η ζωή του μοναχού στο κοινοβιακό μοναστήρι

Ορθοδοξία / Ορθόδοξος Μοναχισμός

Κωνσταντίνος Κόττης, Θεολόγος

2.5. Είσοδος δοκιμαζομένου μοναχού:

Υπήρχε περίοδος δοκιμασίας για τον υποψήφιο μοναχό (όπως στον Παχώμιο), την οποία έπρεπε να χαρακτηρίζει η ταπείνωση και η σιωπή. Ξεκινούσε με την ομολογία «ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν» [21], ενώ συνδέονταν με την κοινωνική εργασία και προσφορά. Οι δούλοι δεν μπορούσαν να δοκιμαστούν, χωρίς την συγκατάθεση των κυρίων τους πλην ἔνεκα Θεοῦ [22]. Σε περίπτωση ἑγγαμου, απαιτούνταν αμοιβαία συγκατάθεση. Δεν ἔθετε ηλικιακό ὄριο, ἀλλὰ πλήρη αποδοχή δεν γίνονταν πριν το 16ο-17ο ἔτος. Τέλος στις βασιλειανές μονές, μπορούσε να συνυπάρχει και διακριτός οἶκος ἀδελφῶν μοναζουσῶν [23]. Επρόκειτο για επιρροή ἀπὸ τον Παχώμιο, ἴσως γιατί οι γυναῖκες δεν ἀσκούσαν ἐπαγγέλματα και ὡς ἐκ τούτου στηρίζονταν στην συνδρομὴ της ἀνδρῶας ἐργασίας - ἀδελφότητας.

2.6. Τράπεζα, άσκηση και νηστεία:

Υπήρχε υποχρεωτική τράπεζα μετά αναγνώσματος την ώρα του αρίστου (γεύματος). Όταν υπήρχαν επισκέπτες δεν άλλαζε το διαιτολόγιο, πλην σε περιπτώσεις κουρασμένων οδοιπόρων. Επέτρεπε επαφή με ετεροδόξους, απαγόρευε, όμως, την κοινή τράπεζα (βλ. την επιβίωση αυτή π.χ. στο Άγιον Όρος).

Ως προς το μοναχικό διαιτολόγιο, έχουν ενδιαφέρον οι απόψεις του σχετικά με τον υπερασκητισμό, ο οποίος δεν έλκυσε τον Βασίλειο, ιδίως ως δημόσια εικόνα. Άσκηση για τον ιερό πατέρα ήταν η τέλεια αναχώρηση των ιδίων θελημάτων και όχι η αποχή των αλόγων βρωμάτων. Ανάλογα έκρινε, τη νηστεία με γνώμονα το σκοπό του μοναχού [24]. Εν τέλει στην άσκηση έθετε μέτρο την διάκριση.

2.7. Μοναχική εργασία και αποδημία:

Η μοναχική εργασία όφειλε να γίνεται χωρίς γογγυσμό ή έπαρση. Προέκρινε ως αρμοστά επαγγέλματα, όσα δεν απαιτούσαν πολλά στην δημιουργία και την πώληση: υφαντική, δερματική, οικοδομική, ξυλουργική, χαλκευτική και γεωργία. Η πώληση των προϊόντων, έπρεπε να γίνεται όχι μακριά από τη μονή, πλην αναγκών, στις οποίες οι μοναχοί δεν εξέρχονται μόνοι, ακολουθώντας τον Παχώμιο. Ενώ όμως κατά την επιστροφή ο Παχώμιος απαγόρευε την συζήτηση για τις οποίες κοσμικές εμπειρίες [25], ο Βασίλειος ζητούσε σχετική συζήτηση με τον επιστρέφοντα μοναχό [26].

2.8. Μοναχισμός και κοινωνικό έργο:

Υπήρχε ιδιαίτερη μέριμνα για την διατροφή των πτωχών, την φιλοξενία και την ιατρική περίθαλψη. Γενικώς έδωσε μεγάλη σημασία στην ελεημοσύνη [27]. Στην λίγο έξω από την Καισάρεια «Βασιλειάδα», γύρω από τον κεντρικό ναό, υπήρχε επισκοπείο, πρεσβυτεριακοί οίκοι, επαγγελματικά εργαστήρια, ξενοδοχείο (όπου και το νοσοκομείο), ορφανοτροφείο και λεπροκομείο. Ο Σωζόμενος την μαρτυρεί ως «επισημότατο καταγώγιο των φτωχών» [28]. Έδειξε ιδιαίτερη φροντίδα για την άσκηση της Ιατρικής, την οποία θεωρούσε εκχώρηση Θεού και συντελεστή προς εγκράτεια. Οι μοναχοί όφειλαν να την εφαρμόζουν με διάκριση [29]. Οργάνωσε οικοτροφεία, ορίζοντας ξεχωριστές οικίες των παιδιών-ανηλίκων από τους μοναχούς καθώς και διαιτολόγιο. Υπάρχουν επιρροές από την «Περί Παιδων Αγωγή» του Πλουτάρχου [30]. Οι οικότροφοι δεν υποχρεώνονταν να ακολουθήσουν το μοναχικό βίο.

2.9. Μοναχισμός και λογική λατρεία:

Διαμόρφωσε ειδική τάξη ως προς την υμνωδία. Θέσπισε ως ώρες προσευχής την 6η ώρα (12η πρωινή) με κύριο στοιχείο την προσευχή και υμνωδία του 90ου

Ψαλμού [31]. Εφάρμοσε την 9η ώρα (3η μεσημβρινή) [32]. Καθιέρωσε την 12η ώρα (αν και δεν αριθμείται ρητώς), ως ώρα ευχαριστίας και εξομολογήσεως - απολογισμού της ημέρας [33], αλλά και Μεσονυκτικό [34]. Ζητούσε ξύπνημα προ του χαράματος [35]. Υπήρχε και κανόνας ψαλμωδίας κατ'οίκον σε ορισμένη ώρα [36], ενώ διαβάζονταν αναγνώσματα κατά την Θεία Μετάληψη [37]. Το ψάλσιμο γινόταν κατ'αντιφωνία. Τονίζονταν το συνετό ψάλσιμο, προς διάκριση των ρημάτων [38].

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

- 21. «όστις θέλει οπίσω μου ακολουθείν, απαρνησάσθω εαυτόν και αράτω τον σταυρόν αυτού, και ακολουθείτω μοι», Μρ 8:34.**
- 22. Βασίλειος Καισαρείας, Κεφάλαια των κατά πλάτος όρων, ΡG 31, 942B-944B.**
- 23. Βασίλειος Καισαρείας, Κεφάλαια των όρων των κατ' επιτομήν, ΡG 31, 1157A.**
- 24. «Η γαρ εγκράτεια ουκ εν αποχή αλόγων βρωμάτων εστίν, εν η συμβαίνει η υπό του Αποστόλου κατηγορουμένη αφειδία σώματος, αλλ' εν τελεία αναχωρήσει των ιδίων θελημάτων...Νηστείας καιρός, ου το θέλημα εκάστου, αλλ' η χρεία των εις θεοσέβειαν ηκόντων· καθώς και αι Πράξεις των αποστόλων ιστορούσι, και παρά του εκλεκτού Δαβίδ μανθάνομεν. Εάν ούν τις κατά λόγον τοιούτον νηστεύη, και του δύνασθαι πάντως καταξιούται. Πιστός γαρ ο επαγγειλάμενος», Βασίλειος Καισαρείας, Κεφάλαια των όρων των κατ' επιτομήν, ΡG 31, 1068D-1169A.**
- 25. C. Mango, «Ο Μοναχισμός», στο Βυζάντιο η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης, 6η ανατυπ. Μετάφρ.-σημ. Δημ. Τσουγκαράκης (Αθήνα: ΜΙΕΤ, 2013), 130-1.**
- 26. «Μετά δε την επάνοδον ανακρινέτω τον απόδημον, τίνες αι πράξεις, ποταπών ανδρών αι συντυχίαι αυτώ γεγόνασιν· οι λόγοι τίνες, ούς προς αυτούς εποιήσατο· ποία τα της ψυχής αυτού διανοήματα· ει πάσαν ημέραν και πάσαν νύκτα τω φόβω του Θεού συζών εξετέλεσεν, ή που παρετράπη, και παρεκίνησέ τι των δεδογμένων, η ταίς έξωθεν περιστάσεσιν ενδούς, η τη οικεία ραθυμία παραρρυσίς. Και το μεν ορθώς επιτελεσθέν αποδοχή βεβαιούτω· το δε εσφαλμένον τη εμμελεί και επιστημονική διδασκαλία διορθούσθω. Ούτω γαρ νηφαλιώτεροί τε οι οδεύοντες έσονται τη φροντίδι της αποδόσεως του λόγου, και ημείς δόξομεν μήτε εν καιρώ του χωρισμού αμελείν αυτών της ζωής. Και τοις αγίοις δε τούτο είναι σύνηθες η ιστορία**

των Πράξεων παραδίδωσι, διδάσκουσα ημάς όπως μεν Πέτρος τον λόγον της των εθνών κοινωνίας, επανελθών εις τα Ιεροσόλυμα, τοις εκεί αποδίδωσιν», Βασίλειος Καισαρείας, Κεφάλαια των κατά πλάτος όρων, PG 31, 1029B-1032B.

27. «Πλην τα ενόντα, δότε ελεημοσύνην, και ιδού πάντα καθαρά υμίν εστι· πάντα ταύτα δηλονότι όσα εν τω αρπάζειν και πλεονεκτείν αμαρτάνομεν, και πονηρευόμεθα. Παρίστησι δε τούτο και ο Ζακχαίος ειπών· Ιδού τα ημίση των υπαρχόντων μου δίδωμι τοις πτωχοίς· και ει τινός τι εσυκοφάντησα, αποδίδωμι τετραπλούν. Ωστε όσα τοιαυτά εστιν αμαρτήματα, άπερ δυνατόν αναλύσαι, και υπέρ ων έστιν αντιδούναι πολυπλάσιον, τούτω τω τρόπω καθαρίζεσθαι· και τούτω, φημί, τω τρόπω, ουκ αυτώ καθ' εαυτόν αρκούντι προς την κάθαρσιν, χρήζοντι δε προηγουμένως του ελέους του Θεού, και του αίματος του Χριστού· εν ω και των άλλων απάντων έχομεν την απολύτρωσιν, ποιούντες εφ' εκάστω τους αξίους καρπούς της μετανοίας», Βασίλειος Καισαρείας, Κεφάλαια των όρων των κατ' επιτομήν, PG 31, 1269B.

28. «προέστη δε και Βασιλειάδος, ο πτωχών εστιν επισημότατον καταγώγιον, υπό Βασιλείου του Καισαρείας επισκόπου οικοδομηθέν, αφ' ου την προσηγορίαν την αρχήν έλαβε και εισέτι νυν έχει», Σωζομενός Ερμείας Σαλαμίνιος, Εκκλησιαστική Ιστορία, ΣΤ', PG 67, 1397A.

29. Βασίλειος Καισαρείας, Κεφάλαια των κατά πλάτος όρων, PG 31, 1044C-1052C.

30. «Εύπλαστον ούν έτι ούσαν και απαλήν την ψυχήν, και ως κηρόν εύεικτον», Βασίλειος Καισαρείας, Κεφάλαια των κατά πλάτος όρων, PG 31, 956B. Πρβλ. και «εύπλαστον γαρ και υγρόν η νεότης, και ταίς τούτων ψυχαίς απαλαίς έτι τα μαθήματα εντήκεται· παν δε το σκληρόν χαλεπώς μαλάττεται. καθάπερ γαρ σφραγίδες τοις απαλοίς εναπομάττονται κηροίς, ούτως αι μαθήσεις ταίς των έτι παιδίων ψυχαίς εναποτυπούνται», Πλούταρχος, Περί παιδων αγωγής, 3e-f.

31. «εσπέρας και πρωί και μεσημβρίας διηγήσομαι και απαγγελώ, και εισακούσεται της φωνής μου», Ψλ 54:18. Βλ. και «ου φοβηθήση από φόβου νυκτερινού, από βέλους πετομένου ημέρας, από πράγματος εν σκότει διαπορευομένου, από συμπτώματος και δαιμονίου μεσημβρινού» Ψλ 90:6.

32. «Επί το αυτό δε Πέτρος και Ιωάννης ανέβαινον εις το ιερόν επί την ώραν της προσευχής την ενάτην», Πρ 3:1.

33. «οργίζεσθε, και μη αμαρτάνετε· α λέγετε εν ταίς καρδίαις υμών, επί ταίς κοίταις υμών κατανύγητε», Ψλ 4:5.

34. «Κατά δε το μεσονύκτιον Παύλος και Σίλας προσευχόμενοι ύμνου τον Θεόν· επηκρώνοντο δε αυτών οι δέσμιοι», Πρ 16:25. Βλ. και «μεσονύκτιον

εξηγειρόμην του εξομολογείσθαι σοι επί τα κρίματα της δικαιοσύνης σου», Ψλ 118:62.

35. «πρόεφθασαν οι οφθαλμοί μου προς όρθρον του μελετάν τα λόγιά σου», Ψλ 118:148.

36. «ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΟΓ'. Ει δει εν τη ώρα της κατ' οίκον ψαλμωδίας λαλιάν τινα γίνεσθαι. ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ. Ου δει, εκτός των πεπιστευμένων την φροντίδα και την επιμέλειαν της ευταξίας, και της οικονομίας των έργων, και τούτο κατά ανάγκην της επειγούσης χρείας· και ουδέ τότε απερισκέπτως, αλλ' εστοχασμένως, του τε τόπου και της ευταξίας, της τε σεμνότητος και του απροσκόπου· τοις άλλοις πάσιν αναγκαία εστίν η σιωπή. Ει γαρ εν καιρώ διαλέξεως, και εν αυτοίς τοις επιτεταγμένοις τον λόγον της διδασκαλίας ο πρώτος σιγάν προτέτακται, εάν άλλω αποκαλυφθή, πόσω μάλλον εν καιρώ ψαλμωδίας η σιγή τοις πολλοίς αναγκαία;» Βασίλειος Καισαρείας, Κεφάλαια των όρων των κατ' επιτομήν, PG 31, 1197A.

37. «Μετά ποταπής διαθέσεως και προσοχής οφείλομεν ακούειν των εν τω καιρώ της μεταλήψεως παραναγινωσκομένων ημίν», Βασίλειος Καισαρείας, Κεφάλαια των όρων των κατ' επιτομήν, PG 31, 1204A.

38. «ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΟΘ' Τι εστι το, «Ψάλατε συνετώς;» ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ. Όπερ εστίν επί των βρωμάτων η αίσθησις της ποιότητος εκάστου βρώματος, τούτό εστιν επί των ρημάτων της αγίας Γραφής η σύνεσις. Λάρυγξ μεν γαρ, φησί, σίτα γεύεται, νούς δε ρήματα διακρίνει. Εάν ούν τις ούτω συνδιατεθή την ψυχήν τη δυνάμει εκάστου ρήματος, ως συνδιατίθεται την γεύσιν τη ποιότητι εκάστου βρώματος, ο τοιούτος επλήρωσε την εντολήν την λέγουσαν· Ψάλατε συνετώς», Βασίλειος Καισαρείας, Κεφάλαια των όρων των κατ' επιτομήν, PG 31, 1280A.

<http://bit.ly/2sG1WCs>